

Nr 101

Av herr **Stiernstedt**, om upphävande av 31 § lagen om allmänna vägar.

(Lika lydande med motion nr 82 i Första kammaren)

Bestämmelser av expropriationsrättsligt innehåll påträffas mångenstädes i lagstiftningen utanför expropriationslagen. Som exempel kunna nämnas byggnadslagen, vattenlagen, fiskerättslagen, allmänna förfogandelagen och väglagarna. Förfarandet vid egendomens eller rättighetens avstående avsluter sig i regel till det i expropriationslagen reglerade förfarandet, vilket innebär att avståendet och ersättningen bestämmes av opartiska organ, i regel domstolar. Att så skall vara fallet är i ett rättssamhälle en självklar rättssäkerhetsgaranti.

Emellertid har det angivna systemet icke överallt vunnit tillämpning. — Jag bortser här från en sådan lag som allmänna förfogandelagen där det ligger i sakens natur att förfarandet måst ordnas på ett mera summariskt vis. — Ett uppseendeväckande avsteg från rådande system innebär 31 § lagen om allmänna vägar. Paragrafen är av följande lydelse.

Vill väghållare å mark, som tillhör annan än kronan, taga sand, grus, jord eller sten till vägs underhåll och kan överenskommelse med fastighetens ägare icke träffas, må frågan hänskjutas till vägsynenämnden som, där ej upplåtelse av sådan rätt finnes lända ägaren till märkligt men, äger bestämma, att upplåtelse skall ske. I ty fall ankommer tillika å nämnden att föreskriva, i vilken omfattning och huruledes rätt, som nu sagts, må utövas samt till vilket belopp eller efter vilka grunder ersättning skall gäldas.

Vad sålunda stadgats utgör icke hinder för väghållare att i den ordning, som angives i lagen om expropriation, förvärva rätt till sand-, grus-, jord- eller stentäkt.

Paragrafen avser ej rätt att taga i anspråk mark eller material för att bygga ny väg utan avser väghållarens rätt att taga väghållningsämnen för underhåll av en befintlig allmän väg. Paragrafen ger väghållaren (som på landet i regel är kronan) mycket omfattande befogenheter. Väghållaren kan sålunda i princip var som helst taga väghållningsmaterial. Det kräves icke att grustäkten eller stenbrottet är beläget invid eller i närheten av vägen. Om markägaren och väghållaren icke komma överens om villkoren, bestämmas dessa av vägsynenämnden. Denna består av tre ledamöter, som utses för fyra år. Två av ledamöterna utses av länsstyrelsen, som även i

andra avseenden äger att taga befattning med vägväsendet. Den tredje ledamoten utses i stad och vissa andra orter av kommunens fullmäktige men eljest av vägnämnden. Vägnämnderna äro kommunalvalda.

Besvär över vägsynenämnds beslut prövas av länsstyrelsen, varifrån klagan föres hos regeringsrätten.

31 § i lagen om allmänna vägar är otillfredsställande i två avseenden. *För det första* finns det ur samhällets synpunkt icke någon anledning att tvinga i princip vilken fastighetsägare som helst, som på sin mark har tillgång till jord, sand, sten eller grus, att avstå sådant material till väghållarna. Alla de nämnda nyttigheterna torde alltid finnas att köpa på allmänna marknaden. Förhållandena voro naturligtvis annorlunda vid den tidpunkt, då bestämmelsen tillkom (1891). Då var väghållaren ofta beroende av att kunna ta väghållningsmaterial i vägens närhet. Med bilismens och teknikens utveckling är så ej längre förhållandet. — *För det andra* är själva förfarandet ur rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande utformat. Här föreligger en form av expropriation, där flera av de garantier som eljest tillförsäkrats den enskilde vid sådana förfoganden saknas. Vägsynenämnden, som vid oenighet bestämmer villkoren för exploateringen, har en sammansättning som gör att väghållarens synpunkter ofta måste sammanfalla med nämndens, eller i varje fall med dess majoritets. Hur oförvitliga vägsynenämndens ledamöter än må vara, utgör redan det förhållandet att detta organ står väghållaren så nära en fara för objektiviteten i deras bedömanden. Härtill kommer att besvär över nämndens avgöranden prövas, icke av domstol, utan av en administrativ myndighet, som även i andra avseenden är starkt engagerad i vägplaneringsfrågor. Först i högsta instans komma frågorna under domstols ögon.

Om också i framtiden den möjligheten skall finnas att väghållaren skall kunna tvinga sig till rätten att taga väghållningsämnen, bör dock förfarandet ordnas så att bättre garantier skapas för tillvaratagandet av den enskildes rätt. Härvidlag kunna olika möjligheter tänkas. Närmast till hands ligger att anordna förfarandet som ett regelrätt expropriationsförfarande såsom fallet är, då väghållningsmaterial skall tagas i anspråk för *byggande* av allmän väg. I vilket fall som helst böra ersättningsfrågorna avgöras av domstol.

Ett flertal kommittéer äro för närvarande verksamma inom vägväsendets och expropriationslagstiftningens område. Såvitt jag kunnat finna innehåller icke i något fall direktiven något uppdrag att reformera 31 § lagen om allmänna vägar.

Jag hemställer,

att riksdagen måtte för sin del besluta att 31 § lagen om allmänna vägar skall upphöra att gälla.

Stockholm den 20 januari 1961

Lennart Stiernstedt